

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Povědomí rodičů dětí na základních školách o orgánu
sociálně-právní ochrany dětí**

Bakalářská práce

Autor: Bohumila Šťastná
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních
Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph. D.
Oponent práce: Kateřina Krupková, Mgr. et. Mgr.

Zadání bakalářské práce

Autor: Bohumila Šťastná

Studium: P20K0245

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Povědomí rodičů dětí na základních školách o orgánu sociálně-právní ochrany dětí**

Název bakalářské práce AJ: Parents' awareness of the social and legal protection of children in primary schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá tématem povědomí rodičů dětí na základních školách o orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Teoretická část bakalářské práce se věnuje popisu činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí dle platné legislativy, popisu rodiny, funkcím a druhům rodiny a náhradní rodinné péči. Empirická část řeší pohledy rodičů na orgán sociálně-právní ochrany dětí, zda mají zkušenost s prací orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Zajímá nás, jestli mají rodiče dostatek informací o orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pro výzkum použijeme dotazníkovou metodu zkoumání, případně i jiné další metody zkoumání.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HANZOVÁ, Marie a kol. Práva a povinnosti našich dětí. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1995. ISBN 80-7187-007-2.

KOLEKTIV AUTORŮ. Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978-80-907053-2-6.

KRAUS, Blahoslav. Společnost, rodina a sociální deviace. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-411-3.

NOVOTNÁ, Věra, FEJT, Vladimír. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodině. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Oponent: Mgr. et Mgr. Kateřina Krupková

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Povědomí rodičů dětí základních škol o orgánu sociálně-právní ochrany dětí* vypracovala pod vedením vedoucího práce doc. PhDr. Václava Bělíka, Ph. D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 11.11.2023

Šťastná Bohumila

Anotace

ŠŤASTNÁ, Bohumila. *Povědomí rodičů dětí základních škol o orgánu sociálně-právní ochrany dětí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 48 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce s názvem „Povědomí rodičů dětí na základních školách o orgánu sociálně-právní ochrany dětí“ má za úkol zjistit, jak moc jsou rodiče dětí na základních školách informováni o náplni práce a činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Bakalářská práce se v teoretické části zabývá orgánem sociálně-právní ochrany dětí dle platné legislativy, dále pak samotnou činností orgánu sociálně-právní ochrany dětí, spoluprací s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, kompetencemi orgánu sociálně-právní ochrany dětí, vzděláním pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Další obsáhlejší kapitola teoretické části je věnována rodině. Hlavními podtématy, kterým se bakalářská práce věnuje, jsou funkce rodiny a druhy rodiny.

V druhé polovině bakalářské práce je představeno provádění a vyhodnocení průzkumu znalosti a informovanosti rodičů dětí na základních školách o orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Cílem toho průzkumu je pomocí dotazníkového šetření zjistit, zda rodiče dětí na základních školách znají pojem orgán sociálně-právní ochrany dětí, zda mají dostatečné informace o tom, jakou náplň práce orgán sociálně-právní ochrany dětí vykonává a v jakých případech se mohou sami na orgán sociálně-právní ochrany obrátit.

Klíčová slova: orgán sociálně-právní ochrany dětí, rodina, práva dítěte, rodiče

Annotation

ŠŤASTNÁ, Bohumila. *Parents' awareness of the social and legal protection of children in primary schools*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 48 pp. Bachelor Thesis.

This bachelor's thesis entitled "Parents' awareness of the social and legal protection of children in primary schools" aims to find out how much parents of children in elementary schools are informed about the work and activities of the social-legal child protection body. In the theoretical part, the bachelor's thesis deals with the social-legal protection of children body according to the applicable legislation, then the activity of the social-legal child protection body itself, the cooperation of the social-legal child protection body, the competence of the social-legal child protection body, the education of the workers of the social-legal body child protection. The next larger chapter of the theoretical part is the topic of family. The main subtopics that the bachelor's thesis deals with are the function of the family, types of the family.

In the second half of my bachelor's thesis, I am dedicated to the implementation and evaluation of a survey of the knowledge and awareness of parents of children in primary schools about the social and legal protection of children. The aim of the survey is to find out, using a questionnaire survey, whether parents of children in primary schools know the concept of a social-legal child protection body, whether they have sufficient information about the scope of work of a social-legal child protection body, in which cases they can contact the body themselves social-legal protection to reverse.

Keywords: social and legal protection of children, family, child rights, parents

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	8
1. Úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí v péči o dítě.....	10
1.1. Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	11
1.2. Spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí	11
1.3. Spolupráce rodiny a školy	12
1.4. Problémy ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.....	13
1.5. Kompetence pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí	14
1.6. Vzdělání pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	15
2. Možnosti školy v poradenství	17
3. Role rodiny jako důležitého faktoru pro naplňování práv a povinností dítěte	19
3.1. Funkce rodiny jako nástroj k utváření druhu rodiny	20
3.2. Druhy rodiny z pohledu funkčnosti rodiny	21
3.3. Děti a jejich problémy	23
4. Výzkumné šetření z hlediska povědomí rodičů dětí o OSPOD	24
4.1. Cíl výzkumného šetření.....	24
4.2. Zvolený druh a použitá metoda výzkumného šetření	25
4.3. Výzkumný vzorek respondentů.....	25
4.4. Analýza získaných dat.....	26
4.5. Výsledky výzkumného šetření	39
Závěr	42
Seznam použité literatury a zdrojů	44
Seznam tabulek	47
Seznam grafů.....	48

Úvod

Tématem bakalářské práce je povědomí rodičů o činnosti a náplni práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, dále povědomí rodičů o tom, kdy se mohou sami na orgán sociálně-právní ochrany dětí obrátit. Toto téma jsem si zvolila z důvodu, že se ve svém okolí a zaměstnání potkávám s tím, že rodiče nevědí, co je to orgán sociálně-právní ochrany dětí, nevědí, co je náplní jeho práce, a často je spíše spojován (z hlediska většinové společnosti) s negativní stránkou věci, a to s odebráním dětí, o kterém ovšem orgán sociálně-právní ochrany dětí nerozhoduje. Rozsudek o odebrání dítěte z rodiny vynáší soud a pracovník či pracovnice sociálně-právní ochrany dětí pouze vykonává nařízení soudu. Toto téma vnímám jako aktuální, a to z důvodu vysoké rozvodovosti, kdy je při každém rozvodu přítomen sociální pracovník zastupující práva dítěte, který je též zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Děti jsou malá bezbranná stvoření. Proto aby z nich mohly vyrůst dospělí slušní lidé, je třeba o ně pečovat. Rodina, to je základ všeho. Rodina zajišťuje výchovu, péči o dítě a je pro něj vzorem. To není zdaleka všechno, rodina působí na dítě vědomě i nevědomě. Dítě si z rodiny odnáší vzorce chování a rodina má vliv na socializaci dítěte. Rodiče by měli hájit a chránit zájmy a práva dítěte, bohužel ne vždy tomu tak je. Bylo tedy třeba vytvořit zákony, různé vyhlášky, pomocí kterých se dají práva dětí vymáhat. Důležité je i zakládání organizací, často neziskových, na které se lze také obrátit v případě potřeby pomoci.

Cílem této práce je popisovat a analyzovat problematiku práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí a v empirické části zjišťovat míru povědomí rodičů o činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Součástí teoretické části bakalářské práce jsou čtyři kapitoly. První kapitola je věnována informacím o orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Důležitá je úloha orgánu sociálně právní ochrany dětí v péči o dítě. Poté se práce věnuje činnosti a kompetencím orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsou také důležitou součástí této bakalářské práce, a to nejen z pohledu spolupráce rodiny s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, ale i z pohledu spolupráce rodiny se školou. Současně jsem považovala za důležité zmínit i problémy, které nastávají v oblasti spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Další oblastí, kterou si definujeme, je vzdělání zaměstnanců pracujících pro orgán sociálně-právní ochrany dětí. Ve druhé kapitole si uvedeme možnosti školy v oblasti poradenství a uvedeme si pozice, na kterých je poradenství vykonáváno, jako je výchovný poradce, metodik prevence a školní

psycholog. Dále popíšeme různé možnosti poradenství v oblasti speciálních vzdělávacích potřeb. Třetí kapitolu následně věnujeme rodině, jakožto základnímu a důležitému prvku společnosti, který s ochranou dětí úzce souvisí. Rodina má z pohledu důležitého faktoru pro naplňování práv a povinností, a to jak z pohledu práv a povinností rodiče, tak dítěte, velký vliv. V neposlední řadě uvedeme ještě funkce a druhy rodiny, kdy popíšeme pět základních funkcí rodiny podle Krause a následně druhy rodiny související s naplňováním funkcí rodiny podle Dunovského. Poslední téma související s rodinou je věnováno dětem a jejich problémům.

V druhé polovině bakalářské práce se nachází praktická část, a sice výzkumné šetření. Součástí výzkumného šetření je stanovení použité metody zkoumání, výzkumného problému, stanovení cíle výzkumného šetření a stanovení hypotéz. Použita je kvantitativní metoda výzkumu. Výzkumný problém se týká nesprávné a nedostatečné informovanosti rodičů dětí na základních školách o činnosti a náplni práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda rodiče dětí na základních školách mají správné a dostatečné informace o činnosti a náplni práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Stanovili jsme dvě hypotézy, které na základě dotazníkového šetření buď potvrdíme, nebo vyvrátíme.

Konkrétně byla aplikována kvantitativní metoda sběru dat, formou online dotazníkového šetření. Dotazník byl vytvořen na platformě Google Forms a se souhlasem ředitelky školy rozeslán všem rodičům Základní školy Slunečnice. Dále jsme rozeslali dotazník rodičům v místě mého trvalého bydliště. Všechny takto oslovené rodiče jsme požádali o sdílení dotazníku mezi další rodiče.

1. Úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí v péči o dítě

Činnost orgánu sociálně-právní ochrany (dále jen „OSPOD“) dětí upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Není to ale jediný dokument, který ukotvuje a stanovuje práva dětí, která orgán sociálně-právní ochrany hájí. Dalším významným dokumentem, ze kterého vyplývají práva dítěte je Listina základních práv a svobod, kterou je Česká republika vázána, díky vstupu do Evropské unie. I stát má určitou povinnost. Na základě Listiny základních práv a svobod má chránit děti před jakýmkoliv násilím, podporovat jejich správný a zdravý vývoj a právem chráněné zájmy. Listina základních práv a svobod je důležitým ústavním dokumentem České republiky. Třetím významným dokumentem upravujícím práva dítěte a rodiny je Úmluva o právech dítěte. (Novotná, Fejt, 2009)

V případě Úmluvy o právech dítěte se jedná o první právně závazný mezinárodní dokument a nástroj, který stanovuje práva dítěte. Od jiných právních dokumentů se liší tím, že práva dítěte jako jsou občanská a politická práva dětí a následně práva hospodářská, sociální a kulturní vnímá komplexně a neodlišuje je od sebe. Přestože má klíčovou hodnotu v mezinárodní ochraně lidských práv uvádí pouze minimální právní a morální standardy ochrany. Co se váhy dokumentu pro Českou republiku týče, právní síla Úmluvy o právech dítěte je větší než právní síla zákonů České republiky. (David, 1999)

Předmětem zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochrany dětí ve znění pozdějších předpisů je sociálně právní ochrana dětí a zaopatření zletilých a svéprávných dětí.

„Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména:

- a. ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b. ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c. působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d. zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině“ (Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochrany dětí ve znění pozdějších předpisů, §1 odst. 1, online).

Průcha uvádí, že jde o činnost, kterou vykonávají státní orgány ve prospěch sociálně znevýhodněných dětí a mládeže. Součástí jsou různá oddělení, jako například oddělení pro rodinu a dítě nebo oddělení pro zdravotnictví a sociální péči. (Průcha, 2013)

1.1. Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Orgány sociálně-právní ochrany dětí definuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů a v §4 stanovuje i jejich působnost. Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí vykonávají sociální pracovníci zaměstnaní na obecním úřadu s rozšířenou působností, obecním úřadu, krajském úřadu, ministerstvu práce a sociálních věcí a Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu. (Novotná, Fejt, 2009) Tito zaměstnanci mohou vykonávat preventivní a poradenskou činnost, výchovná opatření a ochranná opatření (Zákon č. 359/1999 Sb. o orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve znění pozdějších předpisů, §10-14, online).

Činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí je činnost nazývaná jako sociálně-právní ochrana fungující na základě hlavních principů. Jedním z nejzásadnějších principů sociálně právní ochrany dětí (dále jen „SPO“) „je nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu“ (Novotná, Fejt, 2009, s. 15). Důležitý je i fakt, že se tato služba poskytuje bezplatně a poskytuje se všem dětem mladším 18 let. (Novotná, Fejt, 2009)

„Zákon o sociálně právní ochraně (dále jen „SPO“) pouze demonstrativně vymezuje okruh dětí, jimž sociálně-právní ochrana náleží (§6), a to zejména proto, že je mnoho situací, do kterých se děti s rodiči dostávají a které nelze taxativním způsobem v zákoně vymezit“ (Novotná, Fejt, 2009, s. 92).

1.2. Spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany dětí spolupracují s jinými obecními úřady, různými institucemi a odbory. Komunikují a spolupracují výhradně s pověřenými osobami, které mají oprávnění vykonávat sociálně-právní ochranu. Zejména spolupráce a komunikace, která se od takového pracovníka očekává, je se školami, zdravotnickými zařízeními, úřadem práce, městskou a státní policií, psychology, státním zastupitelstvím, probační a mediační službou, ústavními zařízeními či s nestátními organizacemi. Pokud je třeba komunikovat se zdravotními zařízeními, hlavním účelem bývá spojení se s lékaři pro děti a mládež. Když je potřebná spolupráce se soudy, jedná se o případy, kdy je potřeba soudní rozhodnutí ve věcech nezletilých dětí. Pracovník pověřený vykonávat sociálně-právní ochranu také spolupracuje s ústavními zařízeními, mezi která patří dětská

centra, diagnostické ústavy, výchovné ústavy a dětské domovy. Tato zařízení vykonávají ústavní a ochranou výchovu, kterou může nařídít soud. Mezi ústavní zařízení můžeme zařadit i středisko výchovné péče, se kterým je také potřebná komunikace a spolupráce, jelikož může být vykonávána i na vlastní žádost. Běžná je spolupráce OSPOD s takovými nestátními organizacemi, které se věnují pomoci a podpoře ohrožených rodin nebo ohroženým dětem. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

Spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí s rodinou je obzvlášť důležitá. Jde o vztah mezi pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí a rodinou, kdy je třeba aby komunikace mezi subjekty byla založena na důvěře. Zároveň je třeba informovat rodiče o jejich právech a povinnostech a o možnostech, kterých mohou využít. Orgán sociálně-právní ochrany dětí by měl mít možnost nabídnout rodině podporu a řešení problémů ve prospěch dítěte. (Pohnětalová, 2015)

Nejdůležitější část, která by měla být definována ve věci spolupráce rodiny a orgánu sociálně-právní ochrany dětí, je cíl samotné spolupráce. Tímto cílem je zlepšení situace pro rodinu a dítě. Rodina by se měla aktivně účastnit spolupráce. Respekt, ochrana práv a zájmů dítěte by měly být součástí každé spolupráce, a to v případě všech zúčastněných stran. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

1.3. Spolupráce rodiny a školy

Spolupráce rodiny a školy je velmi důležitá pro úspěšnou a dobrou výchovu dětí. Když se rodina se školou spojí a pracují společně, mohou dětem poskytnout nejlepší možné prostředí, a to jak ke vzdělávání, tak k osobnímu rozvoji. Aby byla spolupráce úspěšná, je třeba nějakých pravidel a řádu v komunikaci mezi rodinou a učiteli. Komunikace by měla být otevřená a měla by být i nějakým způsobem pravidelná. Učitelé by tak měli rodičům průběžně poskytovat informace o tom, jak si děti ve škole vedou, jak se ve škole učí, případně jak děti motivovat a podporovat v domácím prostředí. Zároveň by rodiče měli naslouchat jiným rodičům v případě různých obav a žádaných potřeb. V případě jakéhokoliv problému by měli spolupracovat a být nápomocni problému řešit. Důležité je i vnímání rolí jak rodiny, tak školy v procesu vzdělávání. První, kdo své děti učí, jsou rodiče, zastávají místo prvního učitele v životě dětí. Na druhou stranu pedagogové mají vůči dětem vzdělávací cíle, které mají naplňovat pomocí odborných znalostí a zkušeností. (Pohnětalová, 2015)

Spolupráce rodiny a školy nemusí spočívat jen v komunikaci o prospěchu a problémech či potížích, ale i o různých školních akcích a aktivitách, jako jsou například rodičovské schůzky, školní výlety, kulturní akce, společenské akce či sportovní aktivity. Všechny tyto akce, ale i další nezmíněné, pomáhají udržovat komunikaci a dobré vztahy mezi rodiči a školou. Kladný vztah mezi rodinou a školou má současně velký vliv na rozvoj dítěte. Následně mohou vzniknout i skvělé podmínky a vhodné prostředí pro vzdělávání. (Vališová, Kasíková, 2011)

1.4. Problémy ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí

Spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí nemusí probíhat pouze v pozitivní rovině, ale mohou se objevit různé problémy. Problémy se mohou vyskytnout jak ze strany rodičů, tak orgánu sociálně-právní ochrany dětí. (Vališová, Kasíková, 2011)

Jedním z hlavních problémů při spolupráci orgánu sociálně-právní ochrany dětí s ostatními subjekty je komunikace. Komunikace se stane problémovou v okamžiku, kdy je z jakékoliv strany nedostatečná nebo neúčinná. V tomto případě může dojít k chybnému pochopení situace či sdělení, ztrátě informací a ve výsledku může dojít ke špatnému rozhodnutí. Důvodem dalších problémů mohou být i nedostatečné prostředky. Mezi ně můžeme řadit nízký počet zaměstnanců, nedostatečné financování a další problémy, které mohou mít vliv na plnění úkolů orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Konkrétním problémem se může stát i nedostatečná kvalifikace pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pracovníci nemusejí mít dostatek zkušeností a adekvátního vzdělání, což může bránit výkonu jejich práce. Další problém, který může nastat, přichází tentokrát ze strany rodičů. Jde o jejich neochotu ke spolupráci. Často si ale neuvědomují, že to brání hladkému průběhu řešení situace. Stává se, že se problémy mohou vyskytnout i v právní oblasti, a to v případě, kdy rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dětí nekoresponduje s právními předpisy. Jedním z posledních problémů, který může nastat, je nedostatečná kontrola pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Při nedostatečné kontrole může docházet ke zneužívání pravomocí, případně k chybám nebo neefektivní práci. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

1.5. Kompetence pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí

„Termín kompetence se používá jako deštník, pod který se vejde vše, co může přímo nebo nepřímo souviset s pracovním výkonem“ (Kubeš, Kurnický, Spillerová 2004, s. 64).

Kompetence pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsou stejné, jako mají všichni sociální pracovníci. Způsobnost sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí je velice široká. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

Už i u pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí se setkáváme s určitým kompetenčním modelem. Jedná se o soubor konkrétních znalostí, dovedností, postojů, zkušeností a osobnostních rysů, které jsou potřeba k výkonu činnosti a náplni práce. Aby každý pracovník věděl, co je jeho hlavní činností a náplní jeho práce, každé pracoviště orgánu sociálně-právní ochrany dětí by mělo zpracovat pro jednotlivé pozice pracovní profil, přičemž zpracování pracovního profilu ukládají standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně pak standart č. 4a. Od pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsou tak očekávané a požadované různé druhy kompetencí. S pojmem kompetence se úzce pojí termín kvalifikace pracovníků, někdy nazývaná jako stupeň vzdělání. Velice důležitý je při přijímání do zaměstnání. Stupeň vzdělání je podle Šípa a Hájkové (2019, s. 39) možné doložit dokladem o absolvování „v podobě diplomů, certifikátů a dalších platných forem kvalifikovanosti“. Dalším bodem kompetenčního modelu je zkušenost. Tento bod hraje velkou roli především ve výběrovém řízení. Zkušenost je potřebná z hlediska zjištění kompetencí pracovníka v minulém zaměstnání, například toho, jak a případně zda vůbec své kompetence rozšiřoval. Využívá se k tomu tzv. kompetenční rozhovor, který pomáhá zjistit, jak pracovník reagoval v určitých situacích a také, jak je řešil. (Šíp, Hájková, 2019)

„Sociální kompetence, social competence, je obratnost a efektivita v jednání s lidmi ve společenském styku. Rozumíme tím souhrn dovedností, postojů a návyků. Jádrem toho je schopnost reflexe sociální situace i umění sebereflektovat své chování. Základní předpoklad pro profesionální uplatnění je sociální kompetence spolu se specializovanou kompetencí. Znalost a osvojení sociálních dovedností je vyžadováno jak pro práci sociálních pracovníků, tak také pro zvládání nepříznivých životních událostí samotných jejich klientů“ (Matoušek, 2008, s. 196, 197).

Základní klíčové kompetence jsou ty, které rozvíjíme celý život. Jedná se o rozvíjení schopností a odborností jedince pro výkon svého zaměstnání. Tyto procesy probíhají celý život. Celý život se nějakým způsobem vzděláváme a získáváme

zkušenosti, přičemž v tomto zaměstnání je třeba se neustále vzdělávat, neboť je plné změn a aktualizací. Odborné kompetence jsou stanoveny legislativou a standardy kvality. Jelikož pracovníci odboru sociálně-právní ochrany dětí vykonávají velké množství různých funkcí, jsou kompetence rozděleny do konkrétních odborných specializací. V praxi to často chodí tak, že odborné kompetence odpovídají pouze znalosti platné legislativy. Pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dětí budou velice užitečné i další kompetence, jako například manažerské kompetence a schopnosti. Je důležité, aby pracovník uměl vést lidi pod sebou, aby zvládl řídit plnění zadaných úkolů a procesů. Pracovník má ovšem kompetence i v rámci úřadu, ty vyžadují určitou znalost informací. Konkrétní příklad je znalost bezpečnosti práce, nebo znalost, ovládání a orientování se v používání informačních a komunikačních technologií. (Šíp, Hájková, 2019)

1.6. Vzdělání pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Samotné vzdělávání zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany dětí v ČR upravují právní předpisy. Jedním z předpisů je zákon č. 312/2002 Sb. o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. Tento zákon uděluje povinnost úředníkovi územního samosprávného celku vzdělávání v rozsahu nejméně 18 pracovních dnů po dobu následujících 3 let. Podmínkou průběžného vzdělávání je akreditace Ministerstva vnitra (Zákon č. 312/2002 Sb. o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, §17 odst. 5, online).

Další právní předpis upravující vzdělávání pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí je zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. Sociální pracovníci by měli dle tohoto zákona absolvovat další vzdělávání v rozsahu 24 hodin za kalendářní rok. Tento časový rozsah lze i krátit úměrně dobou působení na orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tímto zákonem jsou stanovené další formy vzdělání, které musí sociální pracovníci v povinném rozsahu splnit. Jedná se o odborné stáže, účast na školicích akcích, účast na kurzech s akreditovaným programem, účast na konferencích či splnění specializačního vzdělávání zajišťovaného vysokou školou nebo vyšší odbornou školou navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka (Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů, §111 odst. 1, online).

Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí je dalším dokumentem, který ustanovuje vzdělání pracovníků orgánu

sociálně-právní ochrany dětí. Konkrétně v kritériu 6c pro profesní rozvoj zaměstnanců je uvedeno, že „orgán sociálně-právní ochrany dětí zajišťuje průběžné vzdělávání zaměstnanců k výkonu sociálně-právní ochrany v rozsahu minimálně 6 pracovních dnů za kalendářní rok“. Podmínkou je však vzdělávací kurz kreditovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí (Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, Příloha č.1 k vyhlášce č. 473/2012 Sb., 6c, online).

Se vzděláním pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí souvisí nejen samotné vzdělání na školách, ale i profesní příprava, průběh a délka praxe, odborné znalosti a dovednosti. Znalosti potřebné k profesi pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí zahrnují z oblasti práva, psychologie, sociologie a ekonomie. Vzdělání též pomáhá utvářet profesní směr a osobnostní vlastnosti. (Mlčák, 2005)

V České republice neexistuje studijní obor, který by zajišťoval vzdělávání konkrétně jen pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí (Matoušek, Pazlarová, 2016).

2. Možnosti školy v poradenství

Školy dětem mohou pomáhat v různých situacích a při různých problémech. Využívají k tomu širokou škálu možností a zdrojů, ze kterých mohou čerpat možnou pomoc. Jednou z možností je využití školních poradenských služeb. Tyto poradenské služby školy provozují pomocí poradenských pracovníků. Poradenský pracovník je reprezentován funkcí výchovného poradce, metodika prevence a školního psychologa. (Vališová, Kasíková, 2011)

Výchovný poradce je odborný pracovník školy, který se věnuje oblasti výchovy a vzdělávání. Svou pomoc může poskytovat jak dětem, tak rodičům či pedagogům. Pomoc je poskytována v pedagogické a psychologické rovině. Součástí náplně práce výchovného poradce je také spolupráce s dalšími osobami, mezi které patří pedagogové, psychologové a další pracovníci s odbornou kvalifikací k řešení problémů dětí a mládeže. Příkladem konkrétního výkonu práce výchovného poradce je pořádání individuálních sezení, skupinových aktivit a poradenských skupin. (Knotová a kol., 2014)

Metodik prevence je odborný pracovník školy, který se věnuje oblasti rizikového chování a závislostí u dětí a mládeže. Cílem této poradenské pozice ve školách je plánování a realizace preventivních programů a tvorba strategie pro vzdělávání. Nedílnou součástí je i děti a mládež podporovat v oblasti sportu, zdravého stravování a celkové zdravé životosprávy. I tato pozice má určitou povinnost spolupráce, a to s různými institucemi, které se věnují práci s dětmi a mládeží. Jeho úkolem je rozpoznat rizikové faktory a vytvářet preventivní programy. Příkladem konkrétních kroků výkonu práce metodika prevence jsou různá školení, ale i různé workshopy nejen pro pedagogy a rodiče, nýbrž i pro další odborné pracovníky ze široké veřejnosti. (Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Školní psycholog je rovněž odborný pracovník školy, který se věnuje pomoci v oblasti psychologie. Psychologická pomoc a podpora je od školního psychologa možná nejen pro žáky, studenty a rodiče, ale i pro pedagogické pracovníky školy. Výkon jeho práce spočívá v počátečním psychologickém sezení a podle následného výsledku ze sezení následuje individuální či skupinové poradenství nebo i psychologické a pedagogické diagnostiky. Práce školního psychologa není jen o samotných problémech a jejich řešení, ale i o prevenci před vznikem problémů. (Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Konkrétními případy, kdy se poradenství používá, jsou případy, kdy jsou děti diagnostikovány speciální vzdělávací potřeby. Formy, jakými jsou tyto potřeby naplňovány, jsou terapeutické programy a individuální vzdělávací plány. Další formou

poradenství je využívání skupinových aktivit. Tyto aktivity rozvíjejí různé zájmy, sebevědomí, pohybové, sociální a emoční dovednosti, kdy se sdílejí zkušenosti, problémy vzájemně a současně se sdílejí i kladná povzbuzení a pomoc. (Knotová a kol. 2014)

3. Role rodiny jako důležitého faktoru pro naplňování práv a povinností dítěte

Podle Průchy je rodina nejstarší institucí, která plní různé funkce. V rodině též panuje určité klima, které se může přenášet i do našeho denního života. Díky rodině si tvoříme svoje hodnoty, postoje a vztahy. Rodina má též velký vliv na proces socializace jedince. Průcha dále poznamenává, že rodina již není institucí, ale spíše sociální a společenskou skupinou. (Průcha, 2013)

Kraus ve své publikaci též zmiňuje pojem rodina, kdy mluví o vnímání rodiny jako o sociálním útvaru nebo skupině (Kraus, Semrád, Žumárová a kol., 2015).

Rodina nemá svoji roli jen v jedné, ale hned v několika oblastech. Přední vlastností je vliv na vývoj dítěte hned od narození po jeho nejcitlivější fáze života. Dále pak může přirozeně a nejvíce ovlivňovat a uspokojovat základní psychické potřeby. V poslední oblasti rodina určuje mezilidské vztahy. Tato oblast rozhoduje o tom, s kým dítě, a později dospělý, naváže vztahy v životě. Podvědomě budou vztahy z rodiny pro jedince mírou pro všechny další vztahy. (Matějček, 1994)

Podstatný základ rodiny je partnerství dvou dospělých lidí, kdy velkou roli hraje emocionální a ekonomická stránka, podpora a zabezpečení rodiny. Velice silnou vazbou v rodině je vztah mezi dítětem a rodičem. Rodina má také určité funkce, mezi které patří například ekonomické zajištění, hospodaření s financemi rodiny, práce v domácnosti, zajišťování každodenních potřeb rodiny, řešení konfliktů v rodině i mimo ni, udržování rovnováhy mezi prací a rodinným životem. (Matoušek, 2016)

V České republice upravuje právní vztahy rodiny občanský zákoník z. č. 89/2012 Sb., a to od §655 až do §927. Konkrétně v §655 zákon definuje manželství. Z právního hlediska jde o trvalý svazek muže a ženy za účelem založení rodiny, řádné výchovy dětí a vzájemné podpory a pomoci. (Batuna, 2022)

Předchozí kapitola zmiňuje Úmluvu o právech dítěte, tedy práva a povinnosti rodičů vůči dětem. Je ovšem dobré uvést, že i děti mají určitá práva a povinnosti vůči svým rodičům. Tyto práva a povinnosti dětí vůči svým rodičům nám ukládá rodinné právo, které je součástí zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku. (David, 1999)

„Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu“ (Matějček, 1994, s. 17). Rodiče by tak neměli mít pocit, že jejich děti žijí vedle nich, ale s nimi. Důležité je, aby správně fungoval pocit jistoty a vzájemného vztahu mezi rodičem a dítětem, aby dítě mělo pocit, že si může hrát, radovat se, užívat si těch dětských chvil. Protože to je jedno z důležitých práv dítěte, být dítětem do doby, než přijde ten čas dospělosti, kdy je

třeba být připraven na lidskou stránku života. Ovšemže nejen dítě má to právo být dítětem, ale rodiče mají na oplátku povinnost dát mu to nejlepší, co mohou. Jednou to, co dítě dostane od rodičů, rádo předá svým vlastním dětem. (Hanzová a kol., 1995)

3.1. Funkce rodiny jako nástroj k utváření druhu rodiny

Mezi pět základních funkcí rodiny patří biologicko-reprodukční, sociálně ekonomická, ochranná (nebo také zaopatřovací či pečovatelská), socializačně výchovná a emocionální. (Kraus, Semrád, Žumárová a kol., 2015)

První funkcí, kterou si popíšeme, je funkce biologicko-reprodukční. Podle Dunovského je biologicko-reprodukční funkce nazývána jako sexuální funkce. Důvodem je účel reprodukce, tedy zabezpečení života na zemi, a to početím a porozením nového potomka. Vztah a sexuální aktivita mezi mužem a ženou by měly mít za smysl pokračování života na zemi a nemělo by být smyslem jen pobavení a radost. Smyslem však není jen dítě porodit, ale i zajistit a zabezpečit jeho vývoj a potřebné podmínky pro život. (Dunovský a kol., 1999)

Kraus charakterizuje tuto funkci jako uspokojování biologických a sexuálních potřeb, ale také potřeba udržení rodové linie. Též ale vnímá a zmiňuje změny, které nastaly v současné době. Mezi změny v rodině řadíme například společné žití rodičů a dětí, homosexuální a lesbické dvojice, manželé nebo partneři bez dětí, kteří se tak rozhodli sami nebo je důsledkem neplodnosti jednoho z nich. (Kraus, Semrád, Žumárová a kol., 2015)

Druhou funkcí je funkce sociálně ekonomická. Důležitým aspektem této funkce je rozvíjení ekonomické společnosti. Přestože je rodina malým ekonomickým společenstvím, je základním článkem ekonomiky. Je také významným spotřebitelem, na kterém jsou dnešní trh a ekonomika závislé. Rodinné investice a výdaje, rozdělování financí a materiálních věcí je také důležitou složkou ekonomické funkce rodiny. Učí děti do budoucna zacházet s penězi a majetkem a připravuje je na tuto situaci v dospělosti. Můžeme zaznamenat i návrat ekonomické funkce rodiny jako samostatné ekonomické jednotky. (Kraus, Semrád, Žumárová a kol., 2015)

Třetí funkcí je funkce ochranná, někdy nazývaná jako funkce zaopatřovací či pečovatelská. (Kraus, Semrád, Žumárová a kol., 2015)

Prioritně by se mělo chránit především zdraví dítěte. Ochranná funkce rodiny ale také znamená chránit dítě před různými nežádoucími jevy a závislostmi. Rodina tedy

pomocí této funkce vykonává určitou prevenci, a to „v oblasti primární prevence patologických závislostí, delikvence, kriminality a jiných sociálních deviací“ (Tamášová, 2007, s. 50).

Současně touto funkcí rodina pomáhá vytvářet kladný vztah ke trávení volného času v pozitivní rovině, a to díky zájmovým činnostem, které jsou v pravidelném časovém rozmezí. (Tamášová, 2007)

Čtvrtá funkce rodiny je socializačně výchovná. Hlavní součástí je socializace dítěte. Už v rodině se dítě učí procesu socializace, a to nejrozličnějšími způsoby. Jde především o přijímání různých informací, jejich vyhodnocování, sbírání zkušeností, vnímání individuálních hodnot a vzorů. V případě výchovné funkce, která je součástí, dítě získává schopnost učit se odpovědnosti. Určitou disciplínou a všemi okolnostmi působícími z rodiny si dítě formuje osobnost. Rodina má velký podíl na výchově. (Kraus, Semrád, Žumárová a kol., 2015)

Poslední a pátou funkcí je funkce emocionální. Tato funkce „je nezastupitelná, protože žádná jiná instituce nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, vzájemné důvěry, podpory a pomoci, společné rituály“ (Kraus, 2014, s. 136).

Současně si můžeme všimnout, že změny, které v rodinách nastávají, mají vliv na emocionální funkci rodiny. Bohužel do té míry, že některé rodiny tuto funkci neplní téměř vůbec. Neplnění emocionální funkce rodiny má na děti neblahý vliv. Může se objevit vznik citové deprivace, psychických poruch, různé rizikové chování a v mladistvém věku závislostní chování na drogách, alkoholu, vznik sebevražedných sklonnů, gamblerství či proměna v agresora. (Kraus, Semrád, Žumárová a kol., 2015)

Kraus uvádí, že rodina by tyto funkce měla naplňovat pro zdravý vývoj dítěte. V případě, kdy rodina tyto funkce neplní, můžeme hovořit o poruchách funkcí rodiny. Se vzrůstajícím tlakem společnosti na rodinu se základní funkce rodiny mění, nefungují nebo se nenaplnují. Příčinou těchto poruch je „životní tempo, zvyšující se nároky a hlavně společensko-politická a ekonomická situace, která staví před rodinu nové úkoly, na které nebyla z minulosti rodina zvyklá ani připravená“ (Kraus, 2014, s. 137).

3.2. Druhy rodiny z pohledu funkčnosti rodiny

Průcha ve své publikaci definuje druhy rodiny. Jako první uvádí rodinu nukleární, ve které jsou součástí oba rodiče a děti a nejbližší příbuzní. V dnešní době se ovšem model

rodiny velice změnil. Slovo rodina je dnes už velice variabilní. Nejen že je standardem typ rodiny vlastní a úplný, ale dnes již i rodina neúplná, nevlastní a náhradní. (Průcha, 2013)

Šeredová uvádí dělení rodiny podle jejího složení. Jako první zmiňuje rodinu úplnou, někdy se používá termín jaderná nebo nukleární. Jde o rodinu, do níž patří vlastní matka i otec a pár má minimálně jedno dítě a žijí spolu v jedné domácnosti. Dalším druhem je rodina neúplná. Jde o rodinu, kdy buď matka nebo otec chybí. Důvodem, že jeden z rodičů chybí, může být například rozvod rodičů, ukončení partnerského vztahu či případně úmrtí jednoho z manželů. (Šeredová, 2012) O neúplné rodině se traduje, že děti z takových rodin nemají vzor zdravého partnerského vztahu, a tudíž mají i menší možnost takový vztah zažít (Sdružení Linka bezpečí, 2011).

Rodina se dělí také na vícegenerační a doplněnou. Vícegenerační rodina je někdy nazývána také jako rozšířená rodina. Součástí rozšířené rodiny jsou prarodiče, rodiče, děti. Jedná se o nejbližší rodinu úplné rodiny. Posledním dělením, které Šeredová uvádí, je dělení podle počtu osob na monogamní a polygamní rodiny. Monogamní rodina je jeden muž a jedna žena, kteří tvoří pár a mají spolu alespoň jedno dítě. Mezitímco polygamní rodina může fungovat dvěma způsoby, a to tak, že buď muž má více manželek, nebo opačný případ, kdy má žena více manželů. Ani jedna varianta tohoto dělení se v České republice nevyskytuje. (Šeredová, 2012)

Společně s plněním či nenaplňováním funkcí rodiny souvisí typy rodiny. Dunovský konkrétně zmiňuje čtyři typy rodin (Dunovský, 1986):

a. Funkční rodina

„Rodina, která úspěšně řeší problémy, je v ní příznivé emocionální klima a dochází ke stálému vyrovnání vztahů v souladu s životním cyklem jejích členů“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 504).

b. Problémová rodina

Rodina, kde rodiče nežijí v jedné domácnosti. Bohužel kvůli neshodám mezi rodiči, kdo se bude o dítě starat, případně chce-li si jeden z rodičů vynutit styk nebo péči o dítě, velice často dochází k negativnímu vlivu na dítě. Jde tedy především o označení problémové rodiny z pohledu blaha a zájmu dítěte. (Dunovský, 1986)

c. Dysfunkční rodina

„Rodina, v níž jsou narušeny vztahy nebo komunikace a členové si nedokážou být blízcí, navzájem se otevírat, svěřovat“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 504).

d. Afunkční rodina

Pojem rodina zde není na místě. Často se jedná o dospělé osobu, která nemá jednoho stálého partnera, ať už ve svazku manželském nebo v partnerském vztahu. Pokud se jedná o ženu, ve většině případů se nedokáže o dítě postarat nebo ani nechce a dítě tak končí v kojeneckém ústavu nebo dětském domově. (Dunovský, 1986)

3.3. Děti a jejich problémy

Děti mohou mít různé problémy v závislosti na jejich věku, prostředí, ve kterém vyrůstají, a mnoha dalších faktorech. Mohou se potýkat s nízkou sebedůvěrou a sebevědomím, což může vést k problémům s mezilidskými vztahy a k neúspěšným vztahům v budoucnu. Dále mohou trpět různými emocionálními problémy, jako jsou deprese, úzkost, stres, agresivita nebo apatie. Tyto problémy mohou být způsobeny různými faktory, jako jsou rozvod rodičů, šikana v škole, špatné vztahy s vrstevníky nebo rodinné problémy (Linka bezpečí, 1994, online).

Další problémy ve vzdělávání mohou nastat při učení, jedná se například o dyslexii, ADHD nebo jiné poruchy učení. Tyto problémy mohou vést k nízkým výkonům ve vzdělávání a nechuti z učení. Děti mohou být také obětí různých forem zneužívání, včetně sexuálního zneužívání, týrání a zanedbávání. (Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Tyto zážitky mohou mít vážné důsledky na psychickou i fyzickou stránku dítěte. V neposlední řadě mohou mít děti problémy kvůli různými zdravotním problémům, ať už jsou to chronická onemocnění, obezita nebo poškození mentálního zdraví. Tyto problémy mohou mít negativní dopad na celý život dítěte. Proto ať už jako dospělý člověk nebo rodič je důležité být pozorný a případně hledat pomoc při překonání problému. V případě, kdy se dítě bojí hledat pomoc u rodiče, existuje v České republice Linka bezpečí. (Linka bezpečí, 1994, online)

4. Výzkumné šetření z hlediska povědomí rodičů dětí o OSPOD

V první části této bakalářské práce byla popsána teoretická východiska, která byla definována na základě platné legislativy, odborné literatury a odborných článků. V dalších kapitolách se tato bakalářská práce zabývá vlastním výzkumným šetřením. Nejdůležitější částí vlastního výzkumného šetření je stanovení si výzkumného cíle, kterého chceme dosáhnout. Pro dosažení výzkumného cíle bude použit vhodný druh výzkumného šetření, vhodná metoda a vybraný výzkumný vzorek respondentů.

4.1. Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zjistit, zda rodiče dětí na základních školách mají správné a dostatečné informace o činnosti a náplni práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí. K tomu, abychom si stanovili cíl výzkumného šetření je nejprve potřeba si určit výzkumnou metodu, dále pak výzkumný problém, a poté cíl výzkumného šetření. Jako výzkumnou metodu jsme použili kvantitativní výzkumné šetření. Poté si bylo potřeba určit výzkumný problém, který byl definován jako nesprávné a nedostatečné informace rodičů dětí na základních školách o činnosti a náplni práce OSPOD. Po definování a určení těchto potřebných informací byl stanoven cíl výzkumného šetření.

K získávání dat byl použit kvantitativní výzkum, který byl realizován online dotazníkovým šetřením. Osloveni byli rodiče, kteří mají své děti na základní škole, a to jak pomocí osobního rozeslání dotazníku, tak ochotou dalšího sdílení samotných rodičů vzájemně mezi sebou.

Z cíle bakalářské práce byla vytvořena hlavní výzkumná otázka (HVO):

Má většina dotazovaných rodičů správné a dostatečné informace o činnosti a náplni práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí?

Z hlavní výzkumné otázky a prostudované odborné literatury vychází tyto hypotézy:

H1 – Nadpoloviční většina zkoumaných rodičů se neorientuje v problematice OSPOD.

H2 – Nadpoloviční většina zkoumaných rodičů by se dokázala orientovat v konkrétních činnostech, úkolech a náplni práce OSPOD.

První hypotéza (H1) vychází z tvrzení Pazlarové (2016) a jejího výzkumného šetření. OSPOD je zde negativně nálepkován rodiči jako orgán, který rozhoduje o odebrání dítěte z péče. Dalším podnětem z publikace je nerovný přístup k rodinám,

neřešení některých situací a ignorování podnětů od klientů. Tyto všechny aspekty mě vedly k první hypotéze, zda se rodiče orientují v problematice či nikoli. Tyto všechny okolnosti na mě působí jako neznalost problematiky OSPOD.

Druhá hypotéza (H2) vychází ze zmínky v publikaci Krause (2015), ve které popisuje vyšší rozvodovost. Z tohoto důvodu by rodiče měli vědět minimálně dva konkrétní úkoly OSPOD. Dále pak rovněž Pazlarová (2016) uvádí ve své publikaci odpovědi rodičů, které se týkají konkrétních úkolů, potíží a problémů kontaktování OSPOD, které uváděli i jako jeden z častých úkolů OSPOD při rozvodu manželství.

4.2. Zvolený druh a použitá metoda výzkumného šetření

Jako druh výzkumného šetření byl zvolen kvantitativní výzkum, tedy kvantitativní sběr a vyhodnocení dat. Použitou metodou je dotazníkové šetření v online prostředí. Dotazník byl vytvořen na platformě Google Forms a odeslán rodičům pomocí třídní knihy, následně rozeslán rodičům v oblasti mého trvalého bydliště pomocí sociálních sítí. Dotazník byl zcela anonymní a byl tvořen 13 otázkami. Rodiče v dotazníku odpovídali na uzavřené otázky, dále na čtyři polouzavřené otázky a jednu otevřenou otázku. U uzavřených otázek mohli zvolit pouze jednu odpověď, u polouzavřených otázek mohli zvolit více než jednu odpověď. V otevřené otázce sami respondenti napsali odpověď. První dvě otázky zjišťovaly pohlaví a demografické rozdělení respondentů. Zbýlých 11 otázek se zaměřovalo na samotné výzkumné šetření z hlediska povědomí rodičů o OSPOD.

Na základě postavení otázek v dotazníku jsem si musela stanovit hranici odpovědí, která bude vykazovat, zda se rodiče v problematice OSPOD orientují či nikoli. Hranice odpovědí vykazující orientaci či opak je stanovena na základě teoretických poznatků.

Gavora (2010) ve své publikaci uvádí, že údaje, které získáme, snadno převedeme na čísla, se kterými můžeme pak lehce pracovat a přehledně si je zpracovat. Zpracované výsledky můžeme různě průměrovat, vzájemně porovnávat, ale lze použít mnoho dalších možností výpočtů.

4.3. Výzkumný vzorek respondentů

Dotazník jsem rozeslala se souhlasem paní ředitelky všem rodičům v Základní škole Slunečnice a dále pak rodičům v místě svého trvalého bydliště a poprosila jsem všechny rodiče o sdílení dotazníku mezi další respondenty. Zpět se mi vrátilo 201

vyplněných dotazníků. Všechny odeslané dotazníky byly vyplněny správně. Výsledky byly zpracovány z 201 dotazníků. Zpracování dotazníkového šetření je zaznamenáno v tabulkách, kde jsou všechna data vyjádřena absolutními a relativními hodnotami, případně pomocí grafu.

4.4. Analýza získaných dat

Otázka č. 1 – Jste muž nebo žena?

Tabulka 1 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muž	17	8,5 %
Žena	184	91,5 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položka dotazníku č. 1 byla zaměřena na pohlaví respondentů. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 201 respondentů a na tuto otázku odpověděli všichni, tedy 201 (100 %) respondentů, z nichž bylo 17 (8,5 %) mužů a 184 (91,5 %) žen. Z následující tabulky vyčteme, že pohlavní rozdělení respondentů bylo nevyvážené s velkou převahou žen (viz tab. 1). Výsledek je překvapující, protože byla předpokládána genderová vyváženost. Domníváme se, že genderová nevyváženost velice ovlivnila celé výzkumné šetření. Dále se autorka bakalářské práce z vlastní zkušenosti domnívá, že více žen odpovědělo z důvodu, že ženy jsou obecně více otevřené a ochotné se účastnit dotazníkového šetření, a také z důvodu, že všechny různé emaily a informace ze školního prostředí řeší spíše matky než otcové.

Otázka č. 2 – Žijete na vesnici nebo ve městě?

Tabulka 2 Prostředí, kde respondenti žijí

Prostředí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Město	111	55,2 %
Vesnice	90	44,8 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položka dotazníku č. 2 zodpověděla otázku zastoupení rodičů, zda na dotazník odpovídali rodiče z města, či vesnice. Dotazník odeslalo zpět 111 (55,2 %) respondentů z města a 90 (44,8 %) respondentů z vesnice (viz tab. 2). Na dotazník odpovědělo všech

201 (100 %) respondentů. Účelem této otázky bylo zjistit prostředí, ze kterého respondenti odpovídají, a případně z této otázky vyvodit rozdíly v odpovědích. Jelikož se výsledky respondentů z města i z vesnice pohybují kolem poloviny, nejsou mezi informacemi z města a z vesnice rozdíly.

Otázka č. 3 – Slyšel/a jste někdy o orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD)?

Tabulka 3 Povědomí o OSPOD

Slyšel/a o OSPOD	Absolutní četnost	Relativní četnost
Slyšelo	196	97,5 %
Neslyšelo	5	2,5 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Na položku č. 3 v dotazníku odpovědělo ve výzkumném šetření všech 201 (100 %) respondentů, přičemž 196 (97,5 %) respondentů někdy slyšelo pojem OSPOD, zbylých 5 (2,5 %) respondentů uvedlo, že o OSPOD nikdy neslyšelo (viz tab. 3). Z 5 respondentů, kteří o OSPOD neslyšeli, jsou 2 ženy a 3 muži, přičemž všichni jmenovaní jsou z města. Bohužel kvůli malé účasti mužů ve výzkumném šetření se nepotvrdil předpoklad, že muži jsou méně informovaní o činnosti a náplni práce OSPOD. Předpoklad, že muži jsou méně informovaní, autorka bakalářské práce měla na základě zkušeností ze zaměstnání, kdy většinu informací kolem dětí zařizují ženy, tedy matky dětí. Domněnka vznikla také na základě situace, kdy ženy více pracují v pomáhajících profesích v sociální a pedagogické sféře, tudíž se autorka bakalářské práce domnívá, že když je většina respondentů ženského pohlaví, může být výsledek zkreslený genderovou nevyvážeností.

Otázka č. 4 – Víte, co je to OSPOD?

Tabulka 4 OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Co je OSPOD	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vědí	193	96 %
Nevědí	8	4 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Na položku dotazníku č. 4 odpovědělo všech 201 (100 %) respondentů. Výsledkem je, že 193 (96 %) respondentů uvedlo, že ví, co je OSPOD. Dalších 8 (4 %) respondentů uvedlo, že neví, co je to OSPOD (viz tab. 4). Tím, že na dotazník odpovědělo 184

(91,5 %) žen (viz tab. 1), tak i v této otázce ženy dominovaly. Pouze 9 (5 %) žen z celkového počtu 184 (100 %) žen neví, co je to OSPOD. Zda respondenti opravdu rozumí pojmu OSPOD, si autorka této práce ověřila v následujících položkách dotazníku, zejména v polouzavřených otázkách.

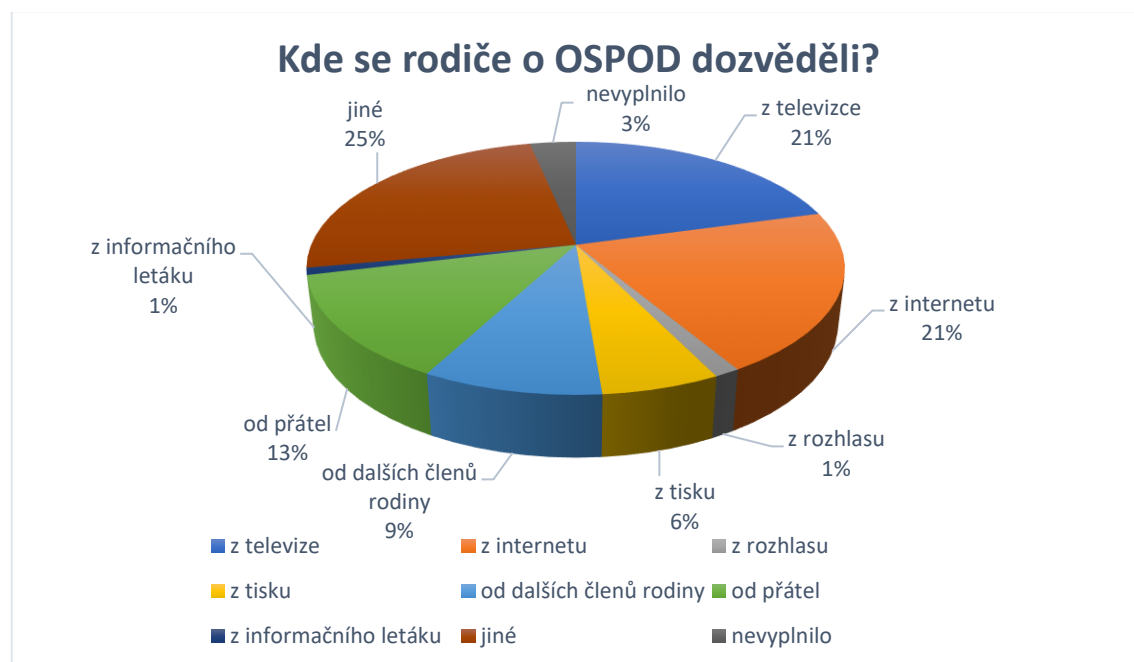
Otázka č. 5 – Pokud ano, kde jste se o OSPOD dozvěděla?

Tabulka 5 Zdroj informací o OSPOD

Zdroj informací o OSPOD	Absolutní četnost	Relativní četnost
Z televize	48	20,7 %
Z internetu	48	20,7 %
Z rozhlasu	3	1,3 %
Z tisku	14	6 %
Od dalších členů rodiny	21	9,1 %
Od přátel	31	13,4 %
Z informačního letáku	2	0,9 %
Jiné	57	24,6 %
Nevyplnilo	8	3,3 %
Celkem	232	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Obrázek 1 Kde se rodiče o OSPOD dozvěděli?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Na položku dotazníku č. 5 odpovědělo 193 (100 %) respondentů, tedy všichni, kteří odpověděli na předchozí otázku kladně. U této otázky měli respondenti na výběr

8 odpovědí, ze kterých poslední možnou variantou odpovědi byla „jiné“. Případně pokud respondent na předchozí otázku č. 4 odpověděl záporně, tuto otázku nevyplňoval.

Respondenti mohli zvolit jednu nebo více odpovědí. Celkem jsem od respondentů získala 232 (100 %) odpovědí. Varianty, kdy respondenti informace o OSPOD dostávají z televize a internetu, získaly shodně 48 (21 %) odpovědí. Dále pak 3 (1 %) respondenti uvedli, že informaci o OSPOD získali pomocí rozhlasu, a 14 (6 %) respondentů odpovědělo, že získali informaci z tisku. Další možnou odpovědí bylo získání informací od dalších členů rodiny, kdy v dotazníkovém šetření respondenti uvedli celkem 21 (9 %) kladných odpovědí. Jako zdroj informací o OSPOD nám mohou sloužit i přátelé, přičemž 31 (13 %) odpovědí uvádělo přátele jako zdroj, od kterého o OSPOD vědí. Informační leták jako zdroj informací o OSPOD získal pouze 2 (1 %) odpovědi. Nejčastější odpověď, kterou respondenti uváděli, byla „jiné“. Tato možnost odpovědi v dotazníku získala 57 (25 %) hlasů. Otázku nevyplnilo 8 (3 %) respondentů, a to z důvodu, že u předchozí otázky byla jejich odpověď záporná (viz tab. 5).

Tato položka dotazníku vypovídá o tom, kde si rodiče získávají a případně ověřují informace. Důvěryhodnost informací je v tomto případě velice důležitá. V dnešní době není jednoduché získat kvalitní, pravdivé a nezkreslené informace. Informace je třeba si ověřit. Proto zdroj, odkud rodiče mají informace o OSPOD, je z určitého hlediska také vypovídající.

Z možností, které měli respondenti na výběr, byl jako nejvěrohodnější zdroj informací o OSPOD informační leták. V dnešní době se od nich asi trochu upouští, ale často tyto letáky bývají vydávány přímo Ministerstvem práce a sociálních věcí nebo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, tudíž informace na nich uvedené bychom měli považovat za důvěryhodný zdroj informací. Bohužel tento způsob získání informací uvedlo pouze již zmíněné procento respondentů.

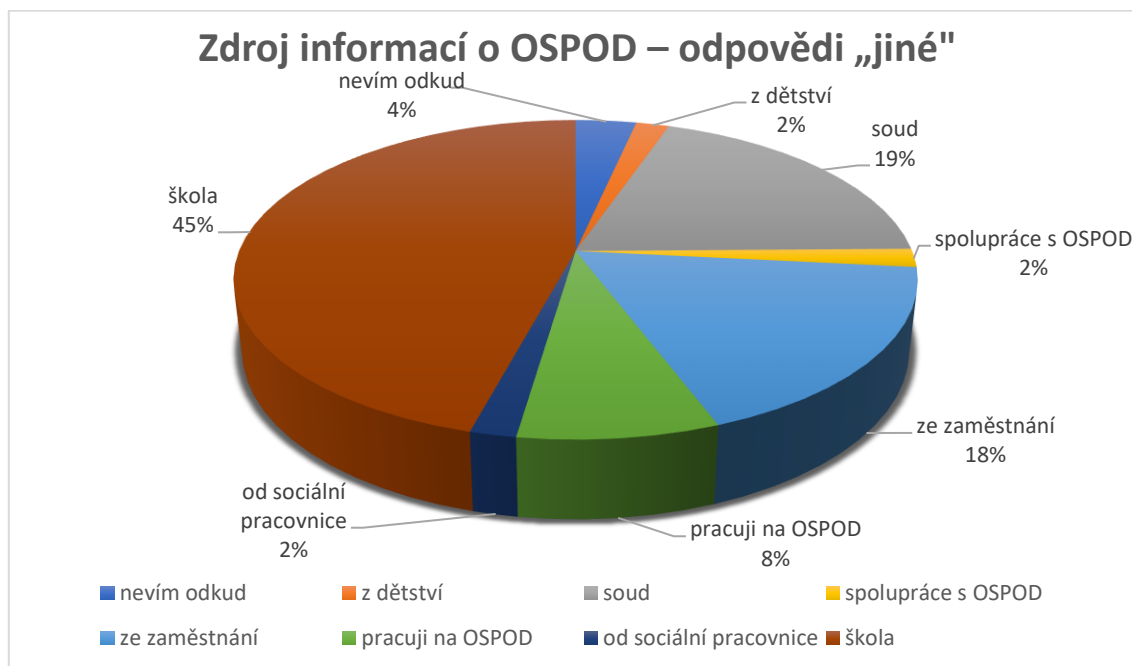
Další dva uvedené zdroje, které bychom mohli považovat za důvěryhodné, jsou „jiné“ a částečně i internet. Odpověď „jiné“ si rozebereme podrobněji následně. Teď zde ještě zmíním internet jako zdroj informací. To, proč internet považujeme jen částečně jako důvěryhodný zdroj informací, je proto, že na internetu je důležité, jaké informace čerpáme, a především odkud je čerpáme. Tudíž je dobré si informace ověřovat na vícero zdrojích a nemáme žádný důkaz o tom, zda si respondenti informace opravdu nějakým způsobem ověřili.

Tabulka 6 Zdroj informací o OSPOD – detailně zpracovaná odpověď „jiné“

Detailní odpověď „jiné“	Odpovědělo		Celkem	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Škola	26	45,4 %	57	100 %
Od sociální pracovníce	1	1,8 %		
Pracuji na OSPOD	5	8,4 %		
Ze zaměstnání	10	17,5 %		
Spolupráce s OSPOD	1	1,8 %		
Soud	11	19,3 %		
Z dětství	1	1,8 %		
Nevím odkud	2	3,6 %		

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Obrázek 2 Zdroj informací o OSPOD – odpovědi „jiné“

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Podíváme-li se podrobněji na odpověď „jiné“, můžeme zjistit další užitečné a zajímavé informace k výzkumnému šetření z oblasti, kde se respondenti dozvěděli o OSPOD. Méně než polovina (45,4 %) respondentů se o OSPOD dozvěděla ve vzdělávacím zařízení. Druhou nejčastější odpovědí, kterou uvedla méně než pětina (19,3 %) respondentů, je vlastní zkušenost u soudu, ale další méně než pětina (17,5 %) respondentů čerpá informace o OSPOD ze svého zaměstnání. Pouze 5 (1,8 %)

respondentů má informace konkrétně ze zaměstnání na OSPOD. Jen 2 (3,6 %) respondenti si už nepamatují, odkud informaci o OSPOD získali. Zatímco informace od sociální pracovníce, spolupráce s OSPOD nebo z dětství měl pouze 1 (1,8 %) respondent (viz tab. 6).

Nejen, že tento výzkum mohl být ovlivněn nedostatečným počtem odpovědí od mužského pohlaví, ale domníváme se, že vliv na výsledky výzkumného šetření má i prostředí odkud máme informace. V tomto výzkumném šetření mohou být výsledky ovlivněny výběrem respondentů ze vzdělávacích institucí sociálního oboru a ze zaměstnání spolupracujících s OSPOD. Tato kategorie odpovědí tedy působí tak, že respondenti, kteří zvolili tuto odpověď, mají důvěryhodný zdroj informací o OSPOD. Ovšem lze si klást otázku, jestli to tak doopravdy je. Důvodem je již v teoretické části zmiňované vzdělání pracovníků OSPOD, pro které neexistuje vyloženě studijní obor určený jen pro pracovníky OSPOD, tudíž se domnívám, že získané informace závisí na úrovni vzdělání pracovníků. Ovšem o spolupráci a případné základní informovanosti o OSPOD by dle mého názoru měli být informováni všichni, kdo přijdou jakýmkoliv způsobem do kontaktu s OSPOD v zaměstnání.

Otázka č. 6 – Víte, co je činností OSPOD?

Tabulka 7 Činnost OSPOD

Činnost OSPOD	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	185	92 %
Ne	16	8 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položka dotazníku č. 6 byla zodpovězena všemi 201 (100 %) respondenty. Konkrétně 185 (92 %) respondentů uvedlo, že vědí, co je činností OSPOD, a 16 (8 %) respondentů vůbec neví, co je činností OSPOD (viz tab. 7). V případě, že na tuto otázku respondenti odpověděli záporně, následující položku dotazníku nezodpovídali. Pouhé tipování odpovědi by ovlivnilo výsledky výzkumného šetření. Dle výsledků výzkumného šetření nikdo z respondentů netipoval odpovědi a odpovídali pravdivě.

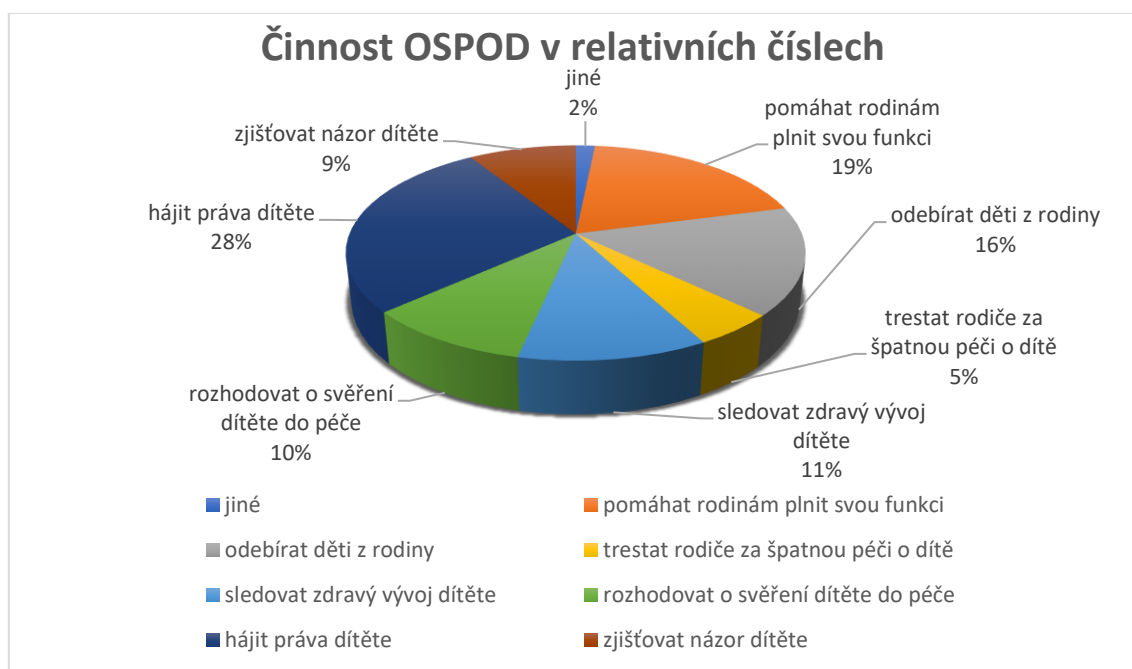
Otázka č. 7 – Pokud ano, co je jeho činností? (Vyberte i více možností)

Tabulka 8 Jaká je činnost OSPOD?

Jaká je činnost OSPOD?	Odpovědělo		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Zjišťovat názor dítěte	58	31,4 %	185	100 %
Hájit práva dítěte	177	95,7 %		
Rozhodovat o svěřeni dítěte do péče	64	34,6 %		
Sledovat zdravý vývoj dítěte	72	38,9 %		
Trestat rodiče za špatnou péči o dítě	32	17,3 %		
Odebírat děti z rodiny	104	56,2 %		
Pomáhat rodinám plnit své funkce	124	67 %		
Jiné	10	5,4 %		

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Obrázek 3 Činnost OSPOD v relativních číslech

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položka dotazníku č. 7 byla celkem zodpovězena 185 (100 %) respondenty. Odpověděli na ni všichni respondenti, kteří v předchozí otázce č. 6 zvolili kladnou odpověď. Dotazovaní respondenti měli na výběr z 8 odpovědí, přičemž poslední variantou byla odpověď „jiné“. Hodnoty jsou vypočítané z počtu respondentů, kteří na otázku odpověděli. Možnost zjišťovat názor dítěte zvolilo 58 (31,4 %) dotazovaných respondentů, 177 (95,7 %) respondentů uvedlo, že činností OSPOD je hájit práva dítěte

a 64 (34,6 %) respondentů uvedlo, že činností OSPOD je rozhodovat, komu bude dítě svěřeno do péče. Podle 72 (38,9 %) dotazovaných respondentů je úkolem OSPOD sledovat zdravý vývoj dítěte. Dalších 32 (17,3 %) dotazovaných respondentů si myslí, že činností OSPOD je trestat rodiče za špatnou péči o dítě a 104 (56,2 %) dotazovaných respondentů uvedlo jako činnost OSPOD odebrání dětí z rodiny, pokud se rodiče o dítě řádně nestarají. Podle 124 (67 %) dotazovaných respondentů je činností OSPOD pomáhat rodinám s dětmi plnit své funkce. Poslední varianta odpovědi v dotazníku byla možnost „jiné“. Tuto odpověď si zvolilo 10 (5,4 %) dotazovaných respondentů. Jeden z těchto deseti respondentů uvedl, že činností OSPOD je řešit „opatrovnictví, výchovné problémy dětí, osvojení a trestnou činnost páchanou na dětech“. Další z deseti respondentů uvedl svou odpověď v sekci jiné takovou, že činností OSPOD je „zjišťovat informace pro soud, který bude rozhodovat o svěřeni dítěte do výchovy na dobu před rozvodem a po rozvodu“. Zbýlých 8 odpovědí „jiné“ bylo velice podobných těmto dvěma zmíněným (viz tab. 8).

Zvolená odpověď, nad kterou je třeba se pozastavit, se týká rozhodování o svěřeni dítěte do péče. Tuto variantu odpovědi zvolilo 64 (34,6 %) dotazovaných respondentů, přičemž volba této odpovědi je špatně, protože o svěřeni dítěte rozhoduje soud, a ne pracovník OSPOD. Pracovník OSPOD v tomto případě pouze vykonává nařízení soudu. Zatímco nejčastější zvolenou a správnou činností OSPOD je hájit práva dítěte. Tuto možnost vybrali téměř všichni (95,7 %) dotazovaní respondenti.

Otázka č. 8 – Víte, kdo může OSPOD oslovit?

Tabulka 9 Oslovení OSPOD

Oslovení OSPOD	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, vím, kdo smí oslovit	167	83,1 %
Ne, nevím, kdo smí oslovit	34	16,9 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položku dotazníku č. 8 zodpovědělo všech 201 (100 %) dotazovaných respondentů. Přesněji v číslech - odpověď „Ano“ zvolilo 167 (83, 1 %) dotazovaných respondentů. Tito respondenti tedy uvedli, že vědí, kdo smí OSPOD oslovit. Zbývající počet dotazovaných respondentů, tedy 34 (16,9 %), na tuto otázku odpovědělo záporně, tedy že nevědí, kdo smí OSPOD oslovit (viz tab. 9). V případě, že na tuto otázku respondenti odpověděli záporně, na následující položku dotazníku neodpovídali.

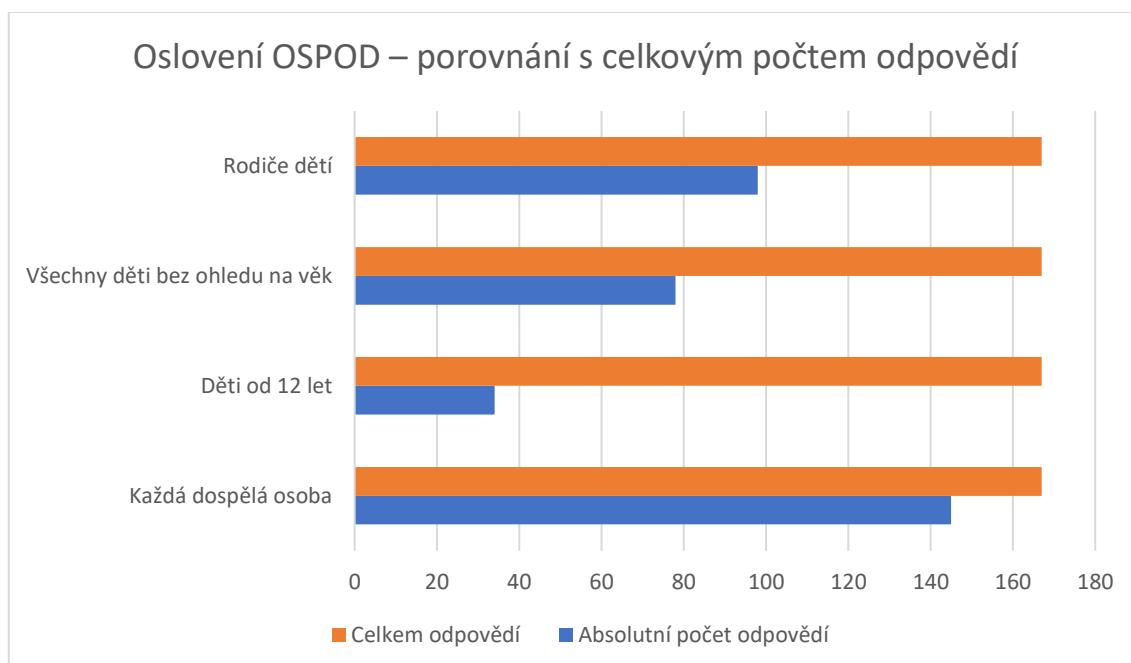
Otázka č. 9 – Pokud ano, kdo může OSPOD oslovit? (Vyberte i více možností)

Tabulka 10 Kdo smí OSPOD oslovit?

Kdo smí OSPOD oslovit?	Odpovědělo		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rodiče dětí	98	58,7 %	167	100 %
Všechny děti bez ohledu na věk	78	46,7 %		
Děti od 12 let	34	20,4 %		
Každá dospělá osoba	145	86,8 %		

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Obrázek 4 Oslovení OSPOD – porovnání s celkovým počtem odpovědí

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položku dotazníku č. 9 odpovědělo 167 (100 %) respondentů, což byli všichni respondenti, kteří v předešlé položce odpovídali kladně. Bylo možné zvolit jednu nebo více z uvedených možností. Více jak polovina (58,7 %) respondentů označila jako svou odpověď, že oslovit orgán sociálně-právní ochrany dětí smí rodiče dětí. Téměř polovina (46,7 %) respondentů označila, že orgán sociálně-právní ochrany dětí smí oslovit všechny děti bez ohledu na věk. Jedna pětina respondentů si myslí, že orgán-sociálně právní ochrany dětí mohou oslovit děti od 12 let. Více jak tři čtvrtiny (86,8 %) respondentů jsou přesvědčeny, že orgán sociálně-právní ochrany dětí smí oslovit každá dospělá osoba (viz tab. 10).

Brzobohatý, Cirbusová a kol. (2017) ve své publikaci uvádějí, že OSPOD oslovují zejména samy děti a dospělé osoby, přičemž tomuto tvrzení odpovídá i prováděné výzkumné šetření. Tudíž můžeme z tohoto výsledku výzkumného šetření vyvodit, že rodiče mají přehled o tom, kdo se může na OSPOD sám obrátit. Nejsou to tedy jen dospělé osoby, ale i děti, a ty především.

Ovšem podle zákona o OSPOD smí OSPOD oslovit každá dospělá osoba, rodič od dětí, ale i dítě od 12 let, ale i mladší. V případech, kdy je dítě mladší, posuzuje se jeho rozumová vyspělost. Na základě porovnání těchto teoretických východisek a výzkumného šetření znají dotazovaní respondenti pouze dvě ze čtyř možností oslovení OSPOD.

Otázka č. 10 – Víte, v jaké záležitosti byste se mohl(a) sám (sama) na OSPOD obrátit?

Tabulka 11 Kontaktování OSPOD

Kontaktování OSPOD	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vědí	169	84,1 %
Nevědí	32	15,9 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Na položku dotazníku č. 10 odpovědělo celkem 201 (100 %) respondentů, z nichž 169 (84,1 %) si myslí, že vědí, kdy se na orgán sociálně-právní ochrany dětí mohou sami obrátit, při jakých problémech či záležitostech. Zbýlých 32 (15,9 %) respondentů odpovědělo variantou „Ne“, tedy že nevědí, při jakých potížích, problémech či záležitostech se mohou na orgán sociálně-právní ochrany dětí sami obrátit (viz tab. 11). Pazlarová (2016) uvádí ve svém výzkumném šetření, že rodiče, kteří vědí, kdy se mohou sami na OSPOD obrátit, jsou ti, kteří si už nevědí rady a jsou seznámeni s možností kontaktovat OSPOD. Následně se nám v další otázce potvrdí, zda respondenti, kteří zde uvedli, že vědí, kdy se na OSPOD obrátit, opravdu správně odpověděli na detailnější otázku, kdy přesně OSPOD kontaktovat.

Otázka č. 11 – Pokud ano, vyberte. (i více možností)

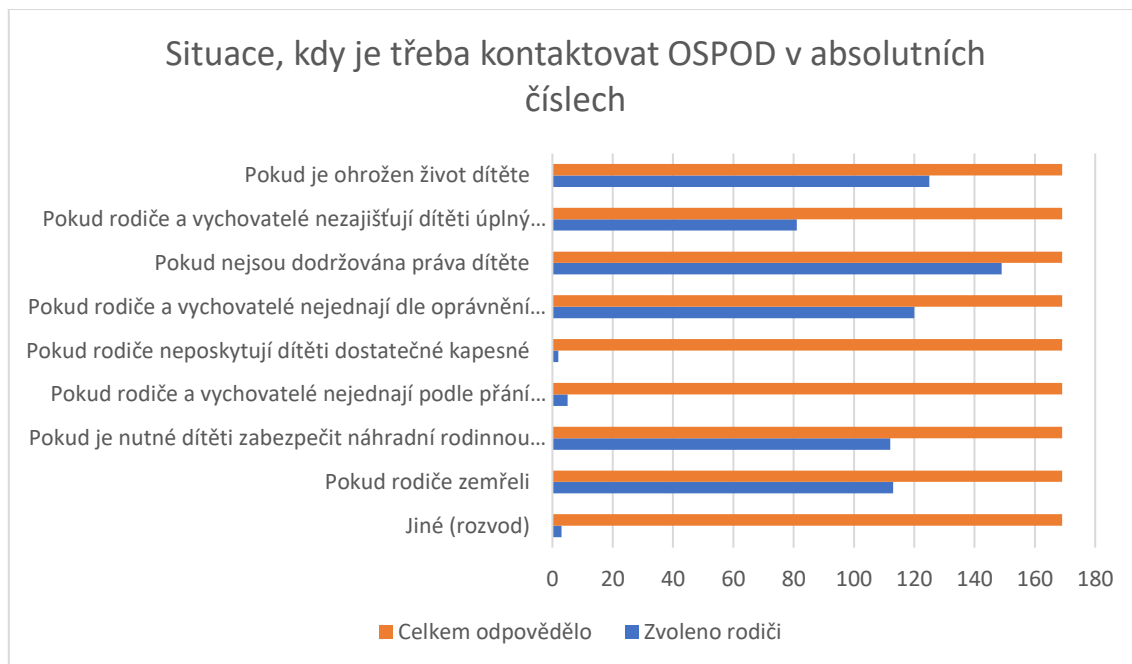
Tabulka 12 Situace, kdy je třeba kontaktovat OSPOD

Situace kontaktování OSPOD	Odpovědělo		Celkem	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Pokud je ohrožen život dítěte	125	74 %	169	100 %

Situace kontaktování OSPOD	Odpovědělo		Celkem	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Pokud rodiče a vychovatelé nezajišťují dítěti úplný životní standard	81	47,9 %	169	100 %
Pokud nejsou dodržována práva dítěte	149	88,2 %		
Pokud rodiče a vychovatelé nejednají dle oprávnění zájmů dítěte	120	71 %		
Pokud rodiče neposkytují dítěti dostatečné kapesné	2	1,2 %		
Pokud rodiče a vychovatelé nejednají podle přání dítěte	5	3 %		
Pokud je nutné dítěti zabezpečit náhradní rodinné prostředí	112	66,3 %		
Pokud rodiče zemřeli	113	66,9 %		
Jiné (rozvod)	3	1,8 %		

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Obrázek 5 Situace, kdy je třeba kontaktovat OSPOD v absolutních číslech

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položku dotazníku č. 11 zodpovědělo všech 169 (100 %) respondentů, tedy všichni respondenti, kteří zvolili v předchozí otázce kladnou možnost odpovědi. Kontaktování OSPOD v případě, kdy je ohrožen život dítěte, uvedly méně než tři čtvrtiny (74 %) respondentů. Zatímco variantu kontaktovat OSPOD v případě nezajištění úplného životního standardu zvolila už pouze méně než polovina (47,9 %) respondentů. Další možnou variantou odpovědi bylo spojit se s OSPOD, když nejsou dodržována práva dítěte. Tuto odpověď uvedly více než tři čtvrtiny (88,9 %) respondentů. Pokud se nejedná v rámci oprávnění v zájmech dítěte, je také možnost kontaktovat OSPOD. Tuto odpověď vybraly též méně než tři čtvrtiny (71 %) respondentů. Pouze 2 (1,2 %) respondenti zvolili, že oslovení OSPOD je třeba v případě neposkytování dostatečného kapesného, a pouze 5 (3 %) respondentů zvolilo oslovení OSPOD v případě nejednání dle přání dítěte. Následně ještě více jak polovina (66,3 %) respondentů uvedla, že kontaktování OSPOD je třeba, když je nutné zabezpečit náhradní rodinné prostředí, a také více než polovina (66,9 %) respondentů se shodla na oslovení OSPOD v nelehké životní situaci, a to při úmrtí rodičů. Jediní 3 (1,8 %) respondenti uvedli jako odpověď „jiné“ rozvod (viz tab. 12).

Pazlarová (2016) ve svém výzkumném šetření uvádí nejčastější důvody kontaktování OSPOD. Prvním důvodem je, že rodina sama žádá o pomoc, a to z výchovných, špatných finančních či bytových důvodů, za účelem tuto situaci napravit. Dalším důvodem kontaktování dle výsledků Pazlarové (2016) je špatná péče o dítě a poslední častou možností je kontaktování na základě zákonné povinnosti.

Prováděné výzkumné šetření nám ale ukázalo, že jako nejčastější důvody pro kontaktování OSPOD rodiče uvádějí nedodržování práv dítěte, ohrožení života dítěte, nejednání v zájmech dítěte a také v případech, kdy je nutné zabezpečit náhradní rodinnou péči, nebo v případě, kdy rodiče dítěte zemřeli.

Porovnání výzkumného šetření a výsledků šetření od Pazlarové (2016) ukáže, kdy se možnosti kontaktovat OSPOD příliš neliší - pouze údajem, který se týká rozvodovosti. V našem výzkumném šetření rozvod nebyl jedním z nejčastějších důvodů kontaktování OSPOD. Důvodem by mohla být situace většího zájmu partnerského soužití než manželského. Tento trend a změnu společenského soužití uvádí ve své publikaci Kraus (2015). Případně dalším důvodem, proč není rozvod uváděn jako nejčastější důvod, je ten, že často už není pracovnice OSPOD u soudu přítomna a pouze doručuje papírové vyjádření soudu.

Otázka č. 12 – Pokud byste se potřeboval(a) s nějakou záležitostí na OSPOD obrátit, víte kde?

Tabulka 13 Místní příslušnost OSPOD

Místní příslušnost OSPOD	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, vím	117	58,2 %
Ne, nevím	84	41,8 %
Celkem	201	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Položku dotazníku č. 12 zodpovědělo 201 (100 %) respondentů. Dotazovaní respondenti odpovídali na dotaz, zda vědí, kde se mohou s potřebným problémem či záležitostí na orgán sociálně-právní ochrany dětí obrátit. Kladnou odpověď uvedlo 117 (58,2 %) dotazovaných respondentů. Vědí tedy, kde se na OSPOD případně obrátit. Zatímco 84 (41,8 %) dotazovaných respondentů neví, kde by hledali pomoc OSPOD (viz tab. 13).

Co se týká místní příslušnosti OSPOD, jak můžeme vidět dle výsledků, je to nejvyrovnanější otázka v celém dotazníkovém šetření. Přestože odpovídaly většinou ženy, jak už víme z počátku dotazníkového šetření, v této otázce uvedlo více žen než ve všech předešlých, že nevědí, kde místně příslušný OSPOD naleznou.

Otázka č. 13 – Pokud víte, uveďte, kde se můžete obrátit na místně příslušný OSPOD.

Tabulka 14 Sídlo OSPOD

Sídlo OSPOD	Výsledky výzkumného šetření	
	Absolutní	Relativní
Obecní úřad	2	1,7 %
Obecní úřad s rozšířenou působností	2	1,7 %
Městský úřad	102	87,2 %
Dohledatelnost na internetu	9	7,7 %
Nezisková organizace	1	0,9 %
Jiné odpovědi	1	0,9 %
Celkem	117	100 %

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tato otázka byla otevřená a sami respondenti mohli psát odpovědi na dotaz, kde mají místně příslušný OSPOD. Celkem na tuto otázku odpovědělo 117 respondentů

Největší četnost odpovědí byla, že místně příslušný úřad respondenti mají na městském úřadě. Konkrétně více jak tři čtvrtiny (87,2 %) respondentů si myslí, že místně příslušný OSPOD by našly na příslušném městském úřadě. Přesně 9 (7,7 %) respondentů přiznalo, že neví, kde mají příslušný OSPOD, ale v dnešní době moderních technologií by si potřebnou informaci dohledali na internetu. Pouze 2 (1,7 %) respondenti vědí, že mají příslušný OSPOD na svém obecním úřadě a na obecním úřadě s rozšířenou působností. Pouze 1 (0,9 %) z respondentů uvedl, že je možné se obrátit i na neziskovou organizaci v okolí svého trvalého bydliště. Jediný respondent (0,9 %) uvedl nesprávně odpověď, že na místně příslušný OSPOD se může obrátit na Českou správu sociálního zabezpečení (viz tab. 14).

To, že pouze 9 (7,7 %) respondentů uvedlo dohledání si místa na internetu, pro nás byla informace velice překvapivá. V dnešní době internetu bychom očekávali větší četnost této odpovědi, jelikož každý jsme na něm velice často a máme ho po ruce.

Dalším překvapením byla nízká četnost odpovědi kontaktování neziskových organizací. V momentě, kdy lidé nechtějí záležitost řešit s daným úřadem, nabízí se možnost neziskové organizace, ale jak se zdá, pojem o neziskových organizacích pomáhajících v oblasti sociálně-právní ochrany dětí je dosti mizivý.

Výsledkem této části dotazníku je, že rodiče, kteří odpověděli, vědí, kde se na OSPOD obrátit. To ovšem vede k zamyšlení, že menší polovina dotazovaných respondentů neví, na jakém konkrétním místě se na OSPOD obrátit.

4.5. Výsledky výzkumného šetření

Výsledkem výzkumného šetření této bakalářské práce je potvrzení nebo zamítnutí hypotéz na základě podložených informací vycházejících z teoretického hlediska a praktických zkušeností ze zaměstnání.

První hypotéza (H1) byla stanovena tak, že nadpoloviční většina rodičů se neorientuje v oblasti OSPOD. Tato hypotéza byla na základě výsledků výzkumného šetření vyvrácena. Dotazníkové šetření bylo vždy odesláno oběma rodičům, z nichž bohužel ve většině případů odpověděly pouze ženy, díky čemuž v celém výzkumném šetření vznikla genderová nevyváženost, která ho nepochybně ovlivnila. Jeden z domnělých důvodů ovlivnění podložených z praxe ze zaměstnání je, že ženy jsou ty, které se věnují starostem ohledně dětí více než muži. Druhý domnělý důvod je, že se v oblasti sociální

sféry a pedagogiky potkáváme s větším počtem žen. Z výsledku výzkumného šetření vyplývá, že se nadpoloviční většina rodičů orientuje v problematice OSPOD.

Kritérium, které určuje, zda se rodiče orientují nebo neorientují, bylo stanoveno tak, že důležité byly odpovědi na jednoduché otázky. Jednalo se o otázky, zda rodiče něco vědí či nevědí, tyto jednoduché otázky doplňovaly další kontrolní otázky, které jsou důležité pro druhou hypotézu tohoto výzkumného šetření. Základní otázky s kladnou či zápornou odpovědí se mohou zdát velice subjektivní, ale v případě kontrolních návazných otázek je možné rozklíčovat, zda opravdu respondenti vědí nebo se jen domnívají, že problematiku znají.

Druhá hypotéza (H2) byla stanovena tak, že nadpoloviční většina rodičů by se dokázala orientovat v konkrétních činnostech, úkolech a náplni práce OSPOD. Tato hypotéza byla na základě výsledků výzkumného šetření zamítnuta.

Tato hypotéza (H2) závisela na kontrolních otázkách předešlé hypotézy. Šlo o doplňující podrobné otázky, které mají odhalit, zda se rodiče orientují v konkrétních úkolech, činnostech a náplni práce OSPOD.

Ve všech případech se stalo, že určité procento rodičů odpovědělo správně, ale i špatně na doplňující otázky. Bohužel faktem je, že na doplňující otázky odpovídali rodiče, kteří v předchozích úvodních otázkách odpověděli kladně.

Kritériem pro potvrzení hypotézy bylo, aby alespoň u dvou z kontrolních otázek špatná odpověď nepřekročila více než polovinu odpovědí. Výsledkem ale je, že u otázky č. 7 byly špatné odpovědi zastoupeny vysokými procenty. Téměř pětina (17,3 %) respondentů odpověděla špatně, že činností OSPOD je trestat rodiče za špatnou péči. Následně více jak polovina (56,2 %) respondentů odpověděla, že činností OSPOD je odebírat dítě z rodiny, a více jak třetina (34,6 %) respondentů uvedla, že úkolem OSPOD je rozhodovat o svěřeni dítěte do péče. Přitom sám OSPOD dle legislativy neodebírání dítě ani nerozhoduje o svěřeni dítěte do péče. Všechny tyto úkony nařizuje v ČR soud. Všechny tyto odpovědi dle mého názoru vycházejí právě z vysoké rozvodovosti, kterou zmiňují Kraus a Pazlarová ve svých publikacích. Domníváme se, že vyšší rozvodovost nemá žádný vliv na znalost OSPOD, naopak se zdá, že přispívá ke zkreslování informací.

Dalším zjištěním výzkumného šetření je, že si více než polovina (58,7 %) respondentů myslí, že kontaktovat OSPOD smí pouze rodiče dětí, a pětina (20,4 %) respondentů uvedla, že kontaktovat OSPOD smí pouze děti od 12 let. Platná legislativa ale uvádí, že kontaktovat OSPOD může jakákoli osoba, která ví o ohrožení dítěte, rodičů či celé rodiny bez ohledu na věk. Důležitým faktorem je pouze to, že dítě, které událost nahlašuje, musí

být rozumově vyspělé. Z výsledků vyvozujeme, že rodiče netuší, že jakékoliv dítě se může samo na OSPOD obrátit.

Následně ještě téměř polovina (47,9 %) respondentů chybně zvolila odpověď, že OSPOD se smí kontaktovat v případě, kdy rodiče či vychovatelé nezajišťují dítěti životní standard. Domnívám se, že většina rodičů si neuvědomuje, že každá rodina má jinou výši životního standardu.

V poslední řadě je třeba odpovědět na hlavní výzkumnou otázku. Má tedy většina dotázaných rodičů správné a dostatečné informace o činnosti a náplni práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí? Na základě zamítnutí první hypotézy vyvozujeme, že se dotazovaní rodiče orientují v problematice OSPOD. To, zda se dotazovaní rodiče orientují v konkrétních činnostech, úkolech a náplni práce OSPOD, už nebylo tak lehké posoudit. Na základě stanoveného kritéria byla i tato hypotéza zamítnuta, důvodem byla více než poloviční četnost špatných odpovědí u minimálně dvou zásadních kontrolních otázek. Na hlavní výzkumnou otázku můžeme tedy odpovědět, že se dotazovaní rodiče orientují v problematice OSPOD, ale už mají problém orientovat se v konkrétních úkolech, činnostech a náplni práce OSPOD. Na základě výzkumného šetření se můžeme domnívat, že špatná orientace v konkrétních úkolech, činnostech a náplni práce OSPOD tkví ve zdroji informací o OSPOD a v následné rozvodovosti, při které rodiče dětí nahlízejí na OSPOD negativně.

Závěr

Závěrem bych chtěla shrnout, že se tato bakalářská práce zabývala tématem rodičů dětí na základních školách a jejich znalostmi a informacemi o činnosti OSPOD. Cílem této bakalářské práce bylo popisovat a analyzovat problematiku OSPOD a v empirické části zjišťovat povědomí o činnosti OSPOD.

V první polovině bakalářské práce jsem popsala dvě hlavní témata, která práci velice úzce souvisí. Prvním tématem byl OSPOD, který bylo nutné definovat dle platného zákona, dále zmínit činnost a náplň práce OSPOD. Důležitý bod, který je součástí OSPOD, je oblast spolupráce tohoto orgánu s dalšími institucemi. V poslední části o OSPOD jsou vymezeny kompetence pracovníků OSPOD, které jsou pro výkon těchto pozic velice důležité a přihlíží se na ně i v průběhu přijímacího řízení pracovníka, protože se nejedná jen o kompetence odborné. Druhým tématem jsou možnosti školy v poradenství. V této práci jsou zmíněné potřebné pracovní pozice ve školství, které tyto možnosti poradenství nabízejí. Tyto funkce nabízejí pozice výchovný poradce, metodik prevence a školní psycholog. Třetí téma se věnovalo základnímu článku společnosti, a to rodině. V tomto tématu jsem považovala za podstatné věnovat se roli rodiny jako důležitého faktoru při naplňování práv a povinností dítěte, přičemž pro to, aby rodina naplňovala práva a povinnosti dítěte, je zapotřebí, aby plnila určité základní funkce. V návaznosti na základní funkce rodiny nám jejich neplněním či plněním vznikají určité druhy rodiny.

Druhá polovina práce se věnuje výzkumnému šetření na téma povědomí rodičů dětí na základních školách o OSPOD. Pomocí kvantitativní metody zkoumání, konkrétně pomocí dotazníkového šetření, bylo cílem zjistit, jestli vůbec mají rodiče dětí na základních školách povědomí o OSPOD, a v závislosti na tom zjistit, zda mají správné a dostatečné informace o OSPOD. Pro tuto polovinu práce jsme vycházeli z odborné literatury, a to z publikace Aktuální otázky ochrany práv dětí: informování o jejich právech, konkrétně z kapitoly Zdeňka Kapitána Edukace dospělých ve věci participačních práv dětí v procesu ochrany práv dětí a z publikace Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí, konkrétně z kapitoly Hany Pazlarové, na jejichž základě jsem stanovila první hypotézu (H1), a dále z publikace Životní styl současné české rodiny od Krause, Semráda, Žumárové a kolektivu, na základě které jsem stanovila druhou hypotézu (H2). Další oporou pro výzkumné šetření byla teoretická východiska z první poloviny bakalářské práce. Na základě těchto publikací bylo cílem šetření zjistit, zda rodiče dětí na základních školách mají správné a dostatečné informace o činnosti a náplni

práce OSPOD. Součástí zjištění není pouze vědomí o činnosti a náplni práce OSPOD, ale je zde i část o povědomí OSPOD. Stanovenými respondenty pro výzkumné šetření byli rodiče dětí na Základní škole Slunečnice a rodiče na adrese mého trvalého bydliště a další rodiče, se kterými byl dotazník sdílen ostatními oslovenými rodiči. Když byl určen cíl výzkumného šetření, byly v návaznosti na něj stanoveny dvě hypotézy, které byly podle výsledků výzkumného šetření potvrzeny či vyvráceny.

Přínos práce vnímám z mnoha pohledů. Prvním přínosem je nahlédnutí do problematiky OSPOD pozitivním směrem, jelikož se často setkávám s velice negativními ohlasy směrem k OSPOD. Bohužel je to často zapříčiněno nedostatečnými informacemi o tomto orgánu. Dále může být přínosem k možnosti popřemýšlení, zda bychom jednou chtěli vykonávat práci pracovníka OSPOD, či nikoli. Podnětem pro další zkoumání by bylo z rodičů vyřadit respondenty, kteří mají přímou zkušenost či spojitost s OSPOD ze zaměstnání, školy nebo jiných zařízení.

Seznam použité literatury a zdrojů

BATUNA, Adam. ÚZ: Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství. Praha: Sagit, 2022. ISBN 978-80-7488-520-4.

BRZOBOHATÝ, Robin, CIRBUSOVÁ, Martina a kol.. Aktuální otázky práv dětí: informování dětí o jejich právech. Brno: Česko-britská, 2017. ISBN 978-80-87623-12-8.

DAVID, Roman. Práva dítěte: Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Olomouc: Olomouc, 1999. ISBN 80-7182-076-8.

DUNOVSKÝ, Jiří a kol.. Sociální pediatrie. Praha: Grada Publishig, 1999. ISBN 80-7169-254-9.

DUNOVSKÝ, Jiří. Dítě a poruchy rodiny. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86.

HANZOVÁ, Marie a kol.. Práva a povinnosti našich dětí. Praha: Victoria Publishing, a. s., 1995. ISBN 80-7187-007-2.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. Velký psychologický slovník. 4. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

KNOTOVÁ, Dana a kol.. Školní poradenství. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2.

KOLEKTIV AUTORŮ. Sdružení Linka bezpečí. Rodiče, děti a jejich problémy. Praha: JPM tisk, spol., 2011. ISBN 978-80-904920-0-4.

KRAUS, Blahoslav, SEMRÁD, Jiří, ŽUMÁROVÁ, Monika a kol. Životní styl současné české rodiny. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.

KRAUS, Blahoslav. Společnost, rodina a sociální deviace. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7535-411-3.

KUBEŠ, Marián, KURNICKÝ, Roman, SPILLEROVÁ, Dagmar, 2004. Manažerské kompetence: způsobilosti výjimečných manažerů. Praha: Grada. ISBN 80-247-0698-9.

Linka bezpečí [online]. 1994 [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/>

MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, Oldřich. PAZLAROVÁ, Hana. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

MERTIN, Václav, KREJČOVÁ, Lenka a kol.. Výchovné poradenství. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-174-5.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

MLČÁK, Zdeněk. Profesionální kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. ISBN 80-7368-129-3.

NOVOTNÁ, Věra, FEJT, Vladimír. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8.

POHNĚTALOVÁ, Yveta. Vztahy školy a rodiny. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-626-1.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška, MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. 7.vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

ŠEREDOVÁ, Andrea. Rodina a sociální politika. Třebíč: Amaprint-Kerndl. 2012. ISBN 978-80-87710-08-1.

ŠÍP, Michal, HÁJKOVÁ, Zuzana. Vzdělávání jako cílený rozvoj kompetencí. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. ISBN 978-80-7421-163-8.

TAMÁŠOVÁ, Viola. Teoria a prax rodinnej edukacie. 2. vydání. Ivanka pri Dunaji: Axima, 2007. ISBN 978-80-969178-3-9.

VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana. Pedagogika pro učitele. 2. vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.

Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zákony pro lidi [online]. 2012, [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473>

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. Zákony pro lidi [online]. 2006, [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast8>

Zákon č. 312/2002 Sb. o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. Zákony pro lidi [online]. 2002, [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-312#cast1>

Zákon č. 359/1999 Sb. o orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve znění pozdějších předpisů. Zákony pro lidi [online]. 1999, [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999->

359?text=z%C3%A1kon+o+soci%C3%A1ln%C4%9B+pr%C3%A1vn%C3%AD+ochr
any+d%

Seznam tabulek

Tabulka 1 Pohlaví respondentů	26
Tabulka 2 Prostředí, kde respondenti žijí	26
Tabulka 3 Povědomí o OSPOD	27
Tabulka 4 OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí	27
Tabulka 5 Zdroj informací o OSPOD	28
Tabulka 6 Zdroj informací o OSPOD – detailně zpracovaná odpověď „jiné“	30
Tabulka 7 Činnost OSPOD	31
Tabulka 8 Jaká je činnost OSPOD?	32
Tabulka 9 Oslovení OSPOD	33
Tabulka 10 Kdo smí OSPOD oslovit?	34
Tabulka 11 Kontaktování OSPOD	35
Tabulka 12 Situace, kdy je třeba kontaktovat OSPOD	35
Tabulka 13 Místní příslušnost OSPOD	38
Tabulka 14 Sídlo OSPOD	38

Seznam grafů

Obrázek 1 Kde se rodiče o OSPOD dozvěděli?	28
Obrázek 2 Zdroj informací o OSPOD – odpovědi „jiné“	30
Obrázek 3 Činnost OSPOD v relativních číslech.....	32
Obrázek 4 Oslovení OSPOD – porovnání s celkovým počtem odpovědí.....	34
Obrázek 5 Situace, kdy je třeba kontaktovat OSPOD v absolutních číslech	36